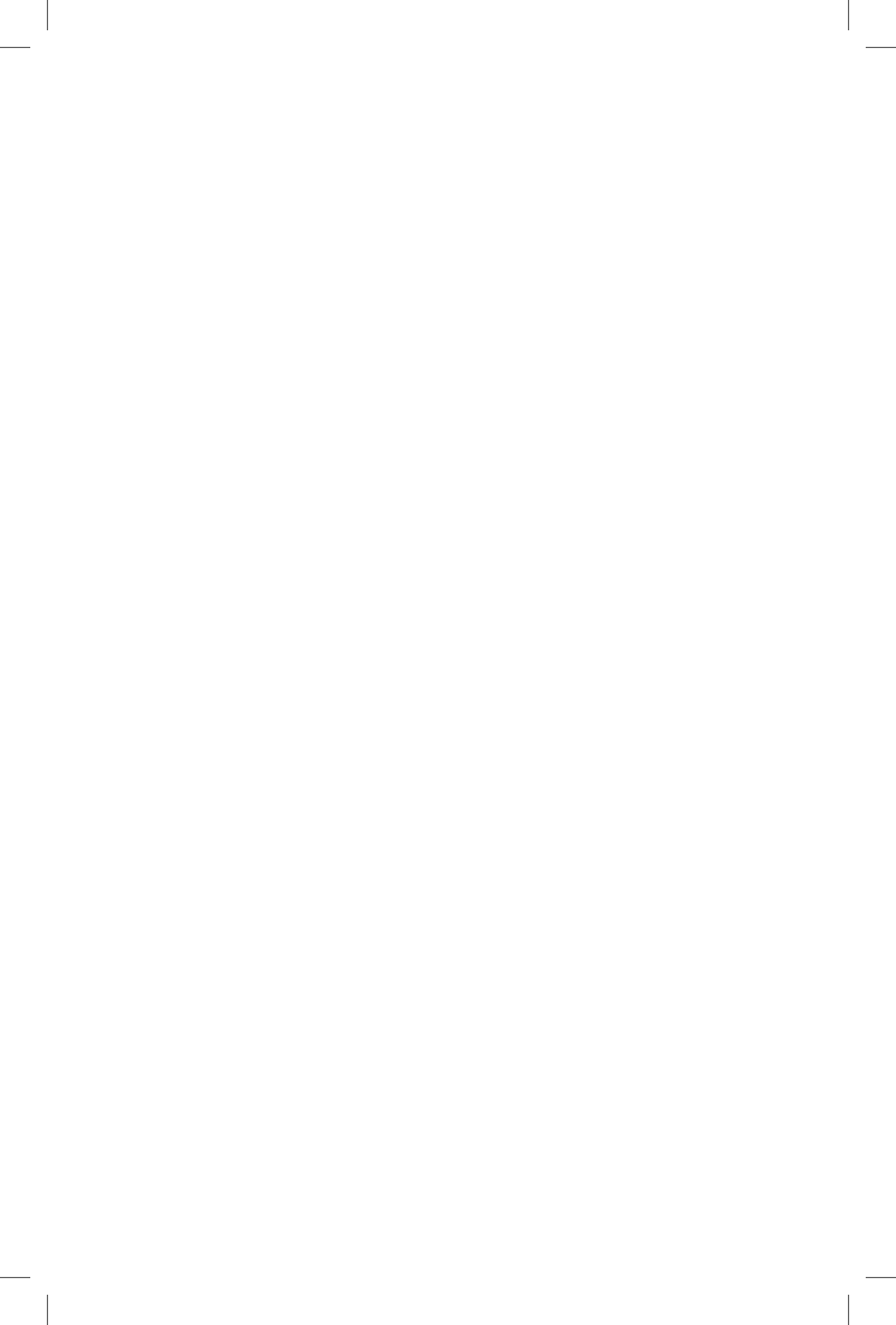

KOEN
GEENS

GEDACHT

Lannoo
Campus

Een idee dat door mijn hoofd gaat, wordt een 'gedacht' als ik het op papier kan vatten. Soms is dat schrijfsel alleen maar een intellectueel plezier. Soms is het een plicht omdat ik een voordracht of een publicatie voorbereid. Meestal is de formulering een noodzaak om de kwestie die me bezighoudt van me af te schrijven.

Schrijven is dus deels therapeutisch. Maar om lezers te boeien is meer nodig. Misschien worden zij geholpen als ze weten dat ik in dit boekje mijn constante zoektocht naar menselijke hoop, schoonheid en gezamenlijke toekomst wil weergeven.

In mijn zoektocht naar hoop, schoonheid en toekomst word ik de ene dag ontgoocheld, de andere dag bevestigd door de tekenen van de tijd. Die tijd overspant in dit geval tien jaar, niet toevallig de periode 2013-2022 waarin ik minder als academicus dan als politicus actief was.

Door de woeligheid van mijn leven op die momenten voelde ik precies dan de behoefte om meer – persoonlijk – te schrijven dan voorheen, en zo rust te vinden in het laten beklijven van wat anders vervluchtigd zou zijn. Ik verzorgde wekelijks een nieuwsbrief en zette ongebruikelijk lange blogs op Facebook en posts op Twitter.

Nu ik 65 ben, breng ik deze schrijfsels in het kort samen, zonder enige claim op encyclopedische of historische volledigheid. Op mijn weg van alledag vind ik bij toeval schoonheid in films (zoals in sport), hoop in verdriet (zoals in geluk) en toekomst in geschiedenis (zoals in wetenschap). En altijd in jong én oud.

Gedacht gaat over mijn wereld en slechts bijkomstig over wat er zich voor of achter de coulissen van het politiek toneel afspeelt. En zelfs als het daar wel over gaat, dan toch vooral over mijn binnenkant van het gebeuren. Zelfs ingewijden zullen zich niet altijd herkennen.

Ook al ben ik een optimist, toch probeer ik zo objectief mogelijk waar te nemen. De ondertoon van *Gedacht* is daarom vaak zoals die van het Joods lied *Hava nagila*, vrolijk vanbuiten, soms droef vanbinnen. *Hava nagila* wil zoveel zeggen als 'laat ons gelukkig zijn'. De tekst van dit lied dateert uit 1918 toen de Engelse minister van Buitenlandse Zaken Balfour een eigen land beloofde aan de Joden. Ik zong het lied onwetend mee in het schoolkoor ten tijde van de Zesdaagse Oorlog (1967).

Rust en vrede zijn het optisch bedrog van de geschiedenisbril. Meer nog, het is sindsdien altijd crisis en ja, ook oorlog.

Tussen 2013 en 2022 hadden we financiële crisis, terreurcrisis, migratiecrisis, klimaatcrisis, coronacrisis en Oekraïne crisis. De crises volgen elkaar tegenwoordig sneller op – paradoxaal genoeg omdat ook de vooruitgang steeds sneller gaat.

Crisis bieden kansen op vooruitgang en geven gelegenheid om te 'oordelen' ('crisis' komt van 'krinein' in het Grieks). Meestal zijn crises ook nodig om vooruit te gaan, want vanzelf veranderen is ons ding niet. Noch persoonlijk noch collectief. Zoals een kind dikwijls sneller groeit na een ziekte, zo gaat het ook met een samenleving.

Grijpen we de crisis niet aan om toekomst te maken, dan komt ze vaak terug als onverwerkt verleden. Dan volgt na een eerste hartinfarct een tweede, en na een Eerste Wereldoorlog een Tweede.

Geen enkele van de crises die we de laatste tien jaar doormaakten is definitief bezworen, want we zijn zachte heelmeeesters. We plooiën het liefst terug op oude gewoonten. Die weemoed kan ik niet verbergen, omdat we onszelf – ook als we gewaarschuwd zijn – daardoor vaak meer leed berokkenen dan noodzakelijk.

Maar nooit is dat een aanleiding voor pessimisme. Is de manier waarop we met crises omgaan dikwijls onvoldoende ingrijpend, dan zijn we niettemin veel efficiënter dan vroeger.

De recente financiële crisis werd sneller en met oneindig minder schade opgelost dan die van 1929. Corona kostte veel minder doden dan de Spaanse griep aan het einde van de Eerste Wereldoorlog. En de Europese gascrisis van eerder dit jaar leek een peulschil vergeleken bij de mondiale oliecrisis van 1973.

Maar ook die efficiëntie in de crisisbestrijding heeft onmiskenbaar nadelen. Het bestrijden van een hartkwaal met de plaatsing van een stent doet die kwaal nu minder ernstig lijken dan in de tijd van de openhartchirurgie. De patiënt durft dit wel eens te vergeten, zodat hij zijn levensstijl minder aanpast dan nodig. Als je een bankencrisis of een energiecrisis dus in een handomdraai oplost, krijg je zelden voldoende gedragsverandering.

Er is dus geen reden tot angst, want het is nog nooit zo goed geweest. Wel is er reden tot hoop, want het kan nog veel beter. Dat geldt in het bijzonder voor hoe we omgaan met de klimaatverandering.

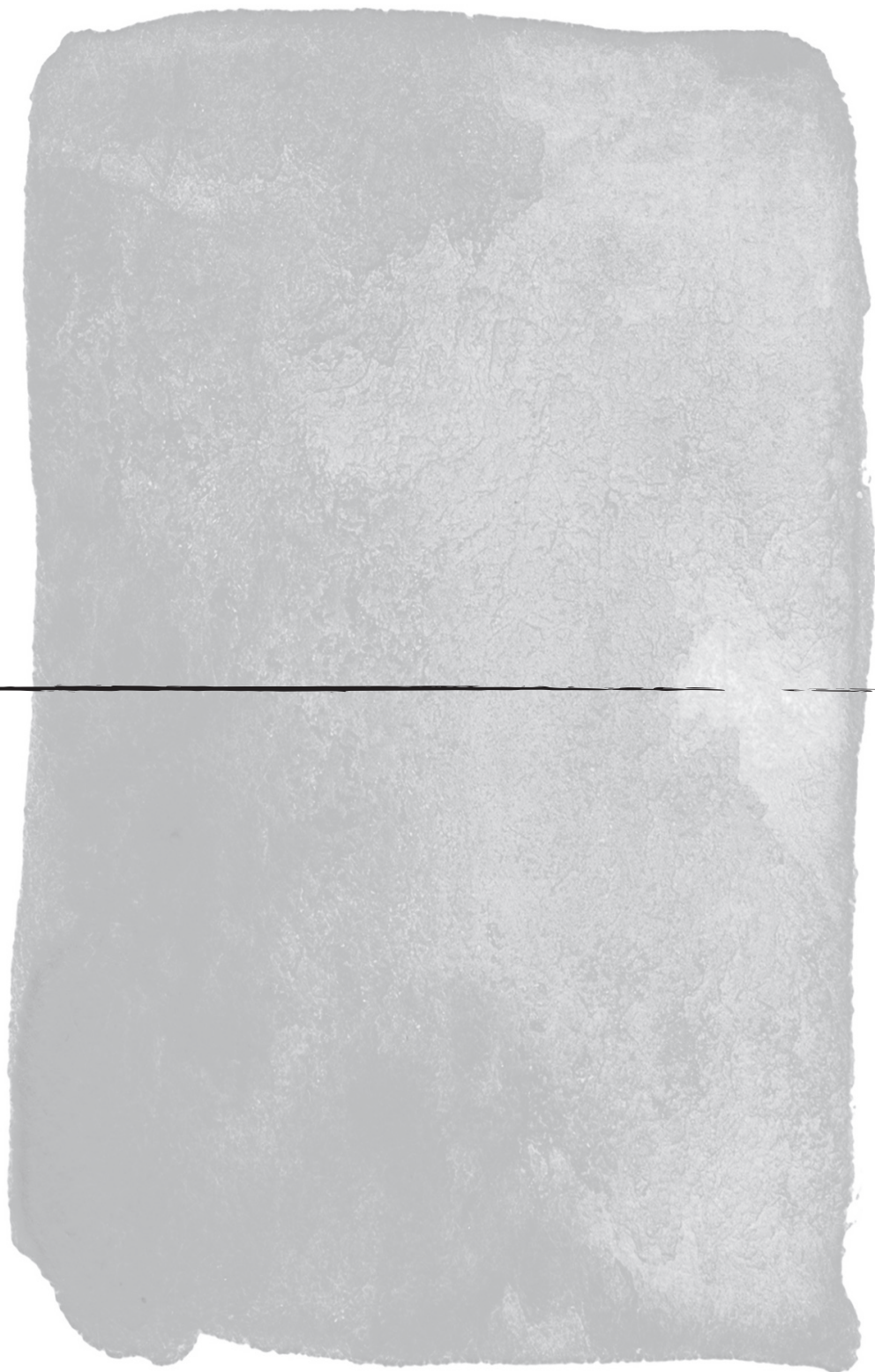
Het is die genuanceerde kijk op de werkelijkheid die dit boek wil doordesemen. Ik probeer telkens de voorbijflitsende realiteit met zo trefzeker mogelijk gekozen woorden te capteren én te kaderen. In de wetenschap

dat ook het tienvoud aan zinnen niet bij machte zou zijn om een antwoord te geven op het ‘Et alors?’ van de lezer.

Ik heb immers maar één antwoord, met een toevoeging aan het Joodse *Hava nagila*: ‘Laat ons gelukkig zijn, maar niet tevreden.’

Zeer tevreden ben ikzelf over mijn voormalige woordvoerder Dries Derudder die het materiaal verzamelde voor dit boekje. Ik dank heel hartelijk mijn goede vriend Jan Van Dyck voor de kritische nalezing. Hij leerde me veertig jaar geleden kort schrijven, ik hoop dat hij tevreden is over mij. En ik kan mijn medewerkster Kristel Stouffs niet genoeg danken, die veel liefde en zorg aan het laatste manuscript besteedde. Geen uitgave zonder uitgever. Ik werd verwend door de ploeg van LannooCampus, onder leiding van Hilde Vanmechelen en Mitchell Pontzeele.

*Opgedragen aan mijn kleinkinderen
Dries, Janna, Adam, Aaron, Loïc,
Arthur en Noam.*

1 januari 2013

De vier grootouders aan wie ik mijn nieuwjaarsbrief voorlas, overleefden de Eerste en de Tweede Wereldoorlog. Ze werden minstens 85 jaar. Eén grootmoeder ging naar Lourdes met de zieken. Eén grootvader was koster en onderwijzer. De wijste was tot zijn 11 jaar naar school geweest en mijn voedstervader. Over fascisten of communisten geen goed woord. Veel veranderde, maar niet de liefde voor elkaar en voor de kinderen.

2 januari 2013

Een nieuw jaar dat met grote spanning wordt verwacht, doet me vaak denken aan het gezegde van André Gide over de voorspelbare stijl van Balzac. Een haan die enkele uren voor de bevalling zenuwachtig met zijn dame is toegekomen op de kippenmaterniteit, en eenzaam rokend in de wachtzaal het blijde nieuws verbeidt, vraagt ongeduldig aan de vroedvrouw die uit de verloskamer komt wat 'het' nu is. Waarop de vroedvrouw onverstoorbaar zegt: 'C'est un oeuf.'

5 januari 2013

Ik tel mijn zegeningen zelden. Dat dacht ik gisteren tijdens een begrafenis en ook toen ik las over een verdronken jongere. Het leven doet met ons wat het wil, of toch bijna. We surfen maar. Sommigen op een klein meertje, anderen op de hoogste golven van de oceaan. Allemaal proberen we met ons zeil de wind te vangen. Op ons best schitteren we, maar heel even.

28 januari: Beatrix maakt bekend dat ze op 30 april het koningschap overdraagt aan Willem-Alexander. Ze zal dan 33 jaar op de troon hebben gezeten.

12 januari 2013

Er is een tekort aan eerlijk leiderschap in de politiek. De voorkeuren van de kiezers wijzigen zo snel. De grondstroom 'behagen' is dan de boodschap, met als ultieme remedie het achternalopen van de leden of lezers. Vele 'weters' en 'kenners' kijken weg, met misprijzen voor het publiek spektakel. De *inconvenient truth* van wie desondanks spreekt, verdrinkt in de waan van de dag.

28 februari 2013

Ik heb een hekel aan de harde toon die soms wordt aangeslagen tegen wie niet slaagt. Ik heb het 'gemaakt' in België, met veel geluk en een redelijke goede gezondheid. Of ik het ook in Amerika zou gemaakt hebben, is minder zeker. En als ik in een arm land zonder gezondheidszorg was geboren, was ik wellicht gestorven voor mijn vijfde verjaardag, want ijzersterk was ik nu ook weer niet.

1 maart 2013

Ik ben relatief zuinig met complimenten. Mijn voorganger aan de universiteit zei altijd: 'Schiet de pijl hoog genoeg, hij zakt al genoeg bij het vallen.' De lat wordt dus hoog gelegd. Gaan we eroverheen, dan vind ik dat normaal. Zonder te beseffen wat dat soms vraagt. Schieten we te laag, dan durf ik wel eens streng te zijn. Ik dank en complimenteer van ganser harte elke persoon die mij verdraagt.

5 maart 2013

Mijn vriendelijke gelegenhedschauffeur barst in een zenuwachtige schaterlach uit. We hebben de inrit Laken genomen, waar toenmalig prins Filip me niet verwachtte. Dan maar naar koning Albert II in diens Belvédère, dat aan de overkant ligt. Als ik als minister de eed afleg, zijn minder dan 30 uur voorbij sedert ik werd gevraagd om Steven Vanackere op te volgen. Gelukkig dat mijn echtgenote niet vergat mijn moeder te verwittigen net voor het nieuws van vijf uur.

13 maart: kardinaal Bergoglio wordt verkozen tot nieuwe paus en wordt op 19 maart geïnstalleerd als Paus Franciscus

13 maart 2013

Het is bar koud en het sneeuwt. Als het kind in je binnenste opkomt, begin je als vanzelf te fluiten. Ik dacht dus aan Jan De Wilde: 'Mama, lieve mama, kijk eens naar benee. Ga je met me mee, in de eerste sneeuw. Kijk eens naar omhoog, en kijk de lucht is grijs en zit vol vlokken. 'k Voel me zo gelukkig in de eerste sneeuw, 'k voel me zo gelukkig in de eerste sneeuw.'

20 maart 2013

In het parlement word ik ondervraagd over hoe ik de crisisvergadering van de Eurozone in verband met Cyprus heb bijgewoond op de avond dat mijn zoon zijn huwelijk vierde, beide in Brussel. Ik leg uit dat ik estafette speelde met onze ambassadeur en dat ik voortdurend met hem in telefonisch contact bleef. Ik zeg er niet bij dat er een tweede crisisvergadering op komst is.

**21 maart: jaarlijkse
Werelddownsyndroomdag**

21 maart 2013

Een persoon met Down heeft een weeffout met een weemoedige glimlach. Het leven van zijn familie verandert grondig, al is er dikwijls meer vreugde en minder gedoe. Als je als ouder, broer of zus eenmaal weet dat de wereld niet om jou draait, kun je beter verder. Niemand in onze familie had ooit de twee personen willen missen die, ondanks het syndroom, meer dan 60 jaar werden.

26 maart 2013

Scheiden doet lijden. Al maakt het verrassingsfeestje dat mij vanavond werd bereid bijna alles goed. Het advocatenkantoor dat ik twintig jaar geleden mee heb opgericht, zal mijn tweede thuis niet meer zijn. Keihard en ontroerend tegelijk. Ik laat veel achter, maar neem nog meer mee, in mijn hart. Het gelegenheidsliedje dat op mijn vertrek werd geschreven, liet een terugkeer open: 'Voici les clés pour le cas où tu changerais d'avis' (Gérard Lenorman). Maar dat kan ik niet doen.

31 maart 2013

Van mijn goedste vriend is de onsterfelijke spreuk, naar het woord van Paulus: 'Als ge niet meer kunt geloven, kunt ge nog altijd hopen, en als ge zelfs niet meer kunt hopen, kunt ge nog altijd liefhebben.' We zien of bellen elkaar nog geregeld. Hij rondt zelden een steunend telefoongesprek af zonder ergens onderweg of net voor het afsluiten te vragen: 'En hoe gaat het met Koen, zorgt die een beetje voor Koen?'

6 april 2013

Vroeger, toen de eerste treinen voorbij hun koeien reden, hadden de boeren angst voor verandering.

We zijn min of meer geslaagd in de vooruitgang van landbouw en industrie, en in de leefbaarheid van de arbeid in die sectoren. Nu is er angst voor digitalisering en artificiële intelligentie. Waakzaam vertrouwen is gepast. Ook daar zal 'vroeger' binnen een paar decennia voorbij zijn.

**24 april: ineenstorting
Rana Plaza-fabriek in Bangladesh**

24 april 2013

De mens is tot het beste en tot het slechtste in staat. Oskar Schindler, een losbol buiten de oorlog, redde meer dan 1.000 Joden van een gewisse dood. Adolf Eichmann, een op het eerste gezicht doodgewone ambtenaar, hielp erg methodisch 6 miljoen Joden vergassen. Niemand zou dit hebben verwacht. Het is best zich niet te snel een oordeel te vormen over iemand. Men kan zich lelijk vergissen.

5 mei 2013

Ik ken Scherpenheuvel vooral van de Mariaverering bij ons thuis. Zo kwam mijn moeder hier in 1958 met grootvader bidden opdat vader die ongeneeslijk ziek was beter zou mogen worden. Zelf heb ik in de jaren 1970 drie keer meegelopen in de 'Grote Trek' (te voet in de meimaand van Antwerpen naar Scherpenheuvel). Het was een heel stukje verder dan de wandeling van de processie rond de basiliek die ik nu mag doen.

2 mei: bij lokale verkiezingen in het VK behaalt de eurosceptische partij van Nigel Farage, UKIP, een hoge score

9 mei 2013

De Britse identiteit is twijfelachtig (net zoals de Belgische): de Schotten stammen af van de Kelten (Gaelic), de Welshmen van de Iberiërs en de Basken, het DNA van de Engelsen verwijst naar de Saksen uit Noord-Duitsland en Denemarken en naar de Noor-mandiërs. Geen enkele rugbymatch wordt zo hevig betwist als die tussen Wales en Engeland, geen enkele voetbalmatch zoals die tussen Schotland en Engeland.

11 mei 2013

In een interview met *De Standaard* verkondig ik de boerenwijsheid van de gouverneur van de Nationale Bank, namelijk dat de interest op spaarboekjes niet langer van roerende voorheffing mag worden vrijgesteld. Door de krantentitel op zaterdag ben ik een gemakkelijke schietschijf voor politieke concullega's. Ik mag heel de dag voor radio en televisie olie op de golven gieten. Ik moet afleren te vroeg gelijk te willen krijgen.

13 mei 2013

Mijn advies aan de studenten net voor de 'blok' is eenvoudig: rustig studeren in drie grote blokken van drie of vier uur. Zes blokjes van een uur: driemaal een uur voor een lichte maaltijd, één kranten- en internetpauze van een uur, één uur beweging, één glas alcohol of een kop thee voor bed, liefst in gezelschap, en dan zes tot zeven uur slaap. Ook op zaterdag: rustig doorwerken. Op zondag: ontspanning.

19 mei 2013

We hebben er behoefte aan om onze tijd in te delen: eerst Pasen, 40 dagen later Hemelvaart en opnieuw tien dagen later Pinksteren. Discipline en deadlines zijn nuttig. Terugtellen vanaf die deadline, zoals 'wanneer is het examen', helpt ook. Uitkijken naar een gebeurtenis evenzeer. Het verhindert ons wel om nú te leven, zoals de nomaden doen. Wij daarentegen werken om te rusten en rusten dan weer om te kunnen werken.

28 mei 2013

Vorige week had ik Olli Rehn, de Eurocommissaris voor Begroting, aan de lijn. Hij vanuit een sauna, ik tijdens de les. Hij is nochtans best streng. De conclusie na maandenlange discussie over en weer: België hoeft geen begrotingsboete te betalen. Een rechtvaardig oordeel. Vandaag kwam de bevestiging op zijn wekelijkse persconferentie. Nu kunnen hij en ik tenminste vrijuit over voetbal spreken.